Vladimiras Grišinas

1995 m. kasinėjimai Vilniuje, Subačiaus gatvėje

Vilniuje, Stačiatikių vienuolyno teritorijoje, buvusio gyvenamojo namo Subačiaus g. Nr.11 kieme, visai šalia gynybinės sienos liekanų, 1994 m. buvo atliekami archeologiniai tyrimai. 1987 m. ši teritorija jau buvo tyrinėta archeologo V.Raškausko. Apie 400 m^2 teritorija buvo nuvalyta mechanizuotu būdu, išvežtas šiuolaikinis supiltinis 1,5-4 m storio gruntas. Išvalytoje vietoje buvo pradėti kasti du plotai.

Plotas Nr.1 (35 m^2) yra išplėsto į P 1987 m. tirto ploto tęsinys. Buvo tęsiami XV a. ūkinės duobės tyrinėjimai. V duobės pakraštys sunaikintas klojant pamatus XIX a. namui. Jis buvo ištirtas 1987 m. Nustatyta, kad duobės dydis Š-P kryptimi buvo 5,5 m, R-V - daugiau kaip 4 m. P ir V duobės pakraščiai žemėja laipteliais, R pakraštys beveik vertikalus. Duobė buvo pripildoma dviem etapais. Pirmajame, ankstesniame etape ji buvo pripilta geltono smėlio su pilkos žemės tarpsluoksniais. Sluoksnyje vietomis aptikta gyvūnų kaulų nuolaužų, supuvusios augmenijos likučių, keletas neišraiškingų glazūruotos žiestos keramikos fragmentų. Šio sluoksnio storis siekia 50-90 cm. Vėlesniame, antrajame etape duobė užpilta iki 45 cm storio pilkos ir tamsiai pilkos žemės sluoksniu. Sluoksnyje aptikta angliukų, sudegusio medžio gabalų, gyvūnų kaulų, supuvusios augmenijos likučių, smulkių plytų nuoskalų, kiaušinių lukštų, žuvų žvynų. Sluoksnyje buvo daugybė XV a. neglazūruotos keramikos fragmentų. Kai kurie iš jų gana stambūs. Iškasus maždaug pusę šio sluoksnio, surinkta apie 100 indų fragmentų. Duobėje taip pat rasta puodyninių koklių, geležinis peilis, bronzinis smeigtukas ir papuošalas, padarytas iš varinės vielos.

Ūkinėje duobėje aptikta keramika gana vienoda. Dažniausiai tai įvairaus dydžio puodai, disko pavidalo dangteliai, retkarčiais - redukcinėje atmosferoje išdegti ąsočiai su plačiomis plokščiomis ąselėmis. Keramika yra vieno stiliaus ir kokybės. Tai to paties meistro rankų darbas. Jos susikaupė tokia daugybė dėl to, kad netoliese tikriausiai buvo puodžiaus dirbtuvė. Keramika buvo gaminama masiniu būdu ir, atrodo, turėjo didelę

paklausą tarp tuo metu augančio miesto gyventojų. Duobė nebuvo ta vieta, kur pakliūdavo brokuota keramika, nes joje rasta sveikų, nenaudotų keramikos dirbinių. Tai reiškia, kad nulipdytus puodus buvo rengiamasi parduoti ir jie buvo saugomi sandėlyje. Vėliau, po gaisro, kai tikriausiai sudegė puodžiaus dirbtuvė ir sandėlys, visa, kas iš jo liko, buvo suversta į jau esamą ir beveik pripildytą ūkinę duobę.

Virš duobės buvo preparuotas fragmentiškai išlikęs nedidelių akmenų grindinys. Grindinys išardytas, išliko tik nedidelis 2,7x1,7 m dydžio jo fragmentas. Ant grindinio buvo rasta XV a. lietuviška sidabrinė vadinamojo III tipo 16x13 mm dydžio moneta. Monetos averse Vytis, reverse - Gedimino stulpai. Specialistų nuomone, moneta gali būti XIV a. pabaigos-XV a. vidurio arba antrosios pusės.

Aukščiau, virš grindinio, susiformavęs kultūrinis sluoksnis su gaisro žymėmis yra su XV-XVI a. keramika. Virš jo yra XVII a. kultūrinis sluoksnis. Jame rastos medinio pastato plytinių pamatų liekanos ir akmeninio grindinio fragmentas (jis buvo aptiktas 1987 m.). R ploto dalyje buvo užfiksuotas ūkinės duobės pjūvis, kurios ilgis V-R kryptimi 6 m. Duobė palaipsniui buvo pripildoma kultūrinio sluoksnio, statybos ir remonto liekanų. Joje buvo rasta XVI-XVII a. archeologinės medžiagos.

R ploto dalyje preparuotas nedidelio ūkinio XVII a. pastato PR pusės kampas. Jis buvo 4,4x3 m dydžio, su 1 m pločio įėjimu iš R pusės. Didžioji pastato dalis buvo atkasta 1987 m. Jo sienos sumūrytos iš stambių akmenų ir 30-31x16-16,5x6,5-7,5 cm dydžio plytų.

Prie gynybinės sienos V pusės besišliejančioje teritorijos dalyje aptiktos XVII a. pabaigos-XIX a. gyvenamojo namo liekanos. Namas per gaisrą ne kartą sudegė ir buvo atstatytas ir perstatytas. XIX a. buvo iš naujo suplanuotas jo rūsys ir viršutiniai aukštai. Namas buvo išplatintas į P ir V pusę. Vidurinėje jo dalyje įrengta virtuvė. Plote Nr.2 Š namo dalyje preparuotos išlikusios pirmo aukšto grindys. Jos išklotos kvadratinėmis 18-18,5x18-18,5x4 cm dydžio plytelėmis. Plytelės guldytos lygiagrečiomis eilėmis ant smėlio pakloto. Grindimis buvo naudojamasi ilgą laiką, nes jų plytelės suskilinėję, vietoj jų kai kur paklotos 32-34x15-16x6-7 cm dydžio plytos.

Šioje miesto dalyje buvo intensyviai gyvenama nuo XV a. iki šių dienų. Tai patvirtina 3 m storio kultūrinis sluoksnis. Sprendžiant iš XV a. puodžiaus veiklos pėdsakų, galima manyti, kad šioje teritorijoje išliko jo dirbtuvės

liekanos, tarp jų ir krosnys bei vieta, kur buvo išmetami brokuoti keramikos dirbiniai, ir to meto gyvenamųjų namų liekanos.

Algirdas Juknevičius

Archeologiniai kasinėjimai Kėdainių Senosios rinkos vakarinėje dalyje

1994 m. Kėdainių Senosios rinkos V dalyje, Senosios rinkos Nr.3 sklype, buvo ištirtas 34 m^2 dydžio plotas. Aptiktas 1,6 m storio kultūrinis sluoksnis, kurio apatinis horizontas datuojamas XV a. II puse, o viršutinis - XX a. II puse.

Tyrinėta vieta yra ant Nevėžio upės aukštutinės terasos, įžemis - natūralus sąnašinis rausvas priemolis - yra 1,6 m žemiau dabartinio paviršiaus. Po 50 cm storio priemoliu slūgso dar vienas sąnašinio žvyro ir smėlio sluoksnis.

Apatinis kultūrinio sluoksnio horizontas atkastas 1,4-1,5 m gylyje nuo dabartinio paviršiaus. Jį sudaro 10-20 cm storio šviesiai rudo priemolio sluoksnis su juodžemio intarpais. V tiriamo ploto dalyje šiame sluoksnyje atkasti 2 medinių pastatų apatinių rąstų (pastato kampų) likučiai. Rąstai ganėtinai sutrūniję, netašytų spygliuočių medžių. Abu pastatai buvo be pamatų. Jų apatiniai rąstų vainikai paguldyti ant žemės. Kad rąstai geriau sukibtų, sąsparų vietose jie nežymiai išskaptuoti. Pastatų kampų išorėje aptiktos 50 cm skersmens ir 50 cm gylio į apačią smailėjančios duobės, liudijančios, kad dvišlaičiai pastatų stogai rėmėsi į stulpus. Kad stulpai tvirčiau stovėtų, į duobes primesta stambių plytgalių. Abiejų pastatų viduje būta 5 cm storio plūkto molio aslų. Pastatai stovėjo per 2 m vienas nuo kito. Jų galiniai fasadai buvo atsukti į tuo laiku dar negrįstą Senosios rinkos aikštę.

Pastatų viduje ir kiemų sluoksniuose aptikta buitinės keramikos ir langų stiklų šukių, raudonos spalvos plytų nuoskalų, gyvulių kaulų. Buityje naudoti puodai išdegti redukcinėje aplinkoje. Jų pakraštėliai atlenkti, briaunos nupjautos arba smailios. Puodų peteliai pūsti ir dekoruoti horizontaliomis linijomis. Analogiškų puodų šukių aptikta ir kituose XV a. datuojamuose Kėdainių senamiesčio sluoksniuose. Gyvulių kaulų analizė parodė, kad daugiausia auginta galvijų ir kiaulių, mažiau avių ir ožkų.